

Ivan Pregelj.

BOŽJE POTI.

Exordium — Uvod.

V imenu OČETA in SINA in svetega DUHA, AMEN! V tem letu osemnajststo šestintridesetem pišem te prečudne zgodbe jaz, Balant Stanič, vikar v Batah, teh svojih ljubih ovčic in duš varih, skrbljivi in verni pastir, da bi te moje ljube ovčice in duše prav to počele, kar je Bogu ljubo, in tako živele, da bi bilo Gospodu OČETU BOGU všeč in Njegovi prelubeznivi MATERI MARIJI v čast in počaščenje. Teh mojih ovčic in duš — sedeminštirideset družin jih je — dušni in telesni blagor mi je pri srcu in molim zanje slehernu uro, ko jih zapisujem v te bukve, ki so porodne, poročne in mrliške, kako so se te moje ovčice spočele, rodile, kdo da jim je oča pa mati bil pa še boter in botra, da bi vse še, ko mene več ne bo, brati mogli sami, če bodo brati znali, pa še to celó, kdo in katera baba je njihovi materi pri njih rojstvu njim na svet laže priti pomagati hotela... Vse, kakor sem pri rojstvu od prve ure poznal in ljubil in jih še ljubim in bom ljubil do svoje zadnje besede in smrtne srage, ko nič več vedel ne bom, ali sem še živ ali pa trapasti mrlič, vse te svoje ljube farane Bogu priporočim in obljubim za zveste, in naj mi le tega ne naredé, da bi Bogu obljubo lomiti utegnil, Bog mene tega greha varuj, da zaradi zaupanja v svoje ljudi pogubljen ne bom...

Tole bom popisal jaz, Balant Stanič, vikar v Batah, kako sem veliko poti naredil na svetu in rad hodil na visoke gore. Svoje posebne božje poti bom popisal, ki sem jih v otroških letih hodil. O višjih govoriti me je sram, ker me babe že brez tega opravljajo, da kot divja koza po hribih bezljam. O višjih svojih potih bom pisal kje drugje. Za moje nizke pa naj že zdaj izvejo moji ljudje. Da bi še sami tja hodili, kakor sem hodil jaz. Z molitvijo, kesanjem in zaupanjem v Boga. Pa kam? Šest poti v hrib, šest s hriba: Na Menjgore, k Mariji Snežnici nad Avčami, na Sveto Goro, na hrib Sv. Valentina, k Sv. Katarini, na Kostanjevico pri Gorici. Gor in dol! In zadnje poti druga pot med Kranjce na — Brezje...

I. Menjgore.

Oče so rekli: Ne pojde! Mati so rekli: Pa! Pa je zato šel mali Balant in dve hudi rani so mu prizadejali čevlji na potu: vse pete sem odrgnil, jamral pa nič. Sem mislil, da so odrgnjene pete poseben žegen božje poti. So tudi bile: nikoli ne prej ne poslej nisem bil tako žejen in lačen pa tudi pobožen ne več tako.

Tistega nič pravil ne bom, kako sva z materjo hodila do Podsela in potem do Ušnika. Malo sva molila, nekaj je pa mati godrnjala in sem se ji smilil, ker sem že to pot hodil samo s poldrugo nogo. V Ušniku šele mi je povedala, da o malem Štmavru ne zebe in naj se sezujem. Pa sem se. Na Kozarščah me je dobra kmetica napojila s kiselim mlekom. »Atrak,« je rekla, »žri, de te kan'c na bo, žejna si krota!« Krota je bila res žejna, je pila in je konec ni bilo. S hriba so takrat zvonovi zapeli. Pa sem šel za materjo. Kar pozabila je, da ne hodi sama, pa je na glas molila. Tako je rekla in prosila: »Mati Marija, sedem žalosti, nuj! Otroče sem vzela s seboj. Balant mu je ime, samo žreti še zna, moliti pa ga po pameti učim. Lej, sveta Menjgorska gospa! Pa sem ga Tebi namenila, če je Bogu tako všeč. To uro, ko ga videla boš, tako mu v nedolžno srce pogledi, da Te več pozabil ne bo, pa da bo samo Tebe na svetu še rad imel! Češčena si Marija, gnade si polna, Gospod s Teboj...«

Tako je molila moja mati in sem slišal in molil za njo. In sva na goro prišla in me je mati nebeški Gospe za roko sprevela pred svete oči. Pa mi je tedaj nebeška Gospa v oči pogledala, da je nikoli več na svetu pozabil nisem in samo Njo še na svetu rad imel. Češčena si Marija, gnade si polna, Gospod je s Teboj...

In oče so rekli: Ne pojde! Mati so rekli: Pa! In tako je bilo. Balant je šel v šole in je zvest ostal. Svoji menjgorski Gospe je svojo prvo mašo bral...

F. N.

ZIMSKE.

I.

*Zasnežen vrt je, rožic ni.
Pod snegom tiho spavajo
in nanje vedno nove še
snežinke naletavajo,
brezbrižno in veselo se
med sabo poigravajo.
A meni ni za ples lahak,
moj duh teman je in težak,
ker daleč si, moj fantič ti,
in v tvojem vrtu rožic ni.*

II.

*Vedi, dekle, kmalu vstane
mlada travica,
zvončkova se spet zaziblje
bela glavica.
In trobentica zapiska
z meje v beli svet,
zadehtela bo pod grmom
nam vijola spet.*

III.

*Otresle sneg so vejice
za ptičke so pripravljene,
da sedejo na njé.
Vzbudile so se mejice
in kličejo: »Pozdravljene,
vijolice sladké!«
Vipavsko zlato solnčece
prineslo zgodaj je pomlad,
a burja mrzla uničila
je tisoč gorkih nad.*

IV.

*Pa spet zasiye solnčni dan,
ogreje zemlje plast,
in spet bo dal vijolicam
ponižnim svežo rast.
Le ti, ošabna deklica,
vzcvetela več ne boš,
preveč pomoril je vihar
ti v srcu blagih rož.*

Magajna Bogomir.

VESTALKA.

SPOMIN na slike moje vzhajajoče pomladi in prvih zarij me sili, da si postavim tudi to zgodbo v zapisnik. Dvajset let je minulo od takrat, dvajset zim in dvajset pomladi. Vrstili so se žalostni dnevi in dnevi, ki so mi dušo napolnili s solncem. Bile so črne noči in bele noči. V žalostnih dneh in v črnih nočeh pa mi je bilo velikokrat, da bi blodil, gazil po blatu in želja se me je polaščala, naj bi bil vsem v posmeh in pohujšanje mnogim. Želel sem postati zloben in pihati ljudem sproti v obraz za dobro in hudo, ki so mi ga dali. Pa je prišel obraz, ki ga boste spoznali, droban, suhoten obrazek in uprle so se zveste, ponižne oči v me. Beseda je bila v njih, preprosta in majhna, neizgovorjena in vendar glasna, da mi je objela vso dušo: »Bodi otrok, pastir preprosti na gmajni! Če ti dajejo radost, sprejmi jo, in če ti hudo store, pokaži jim vesel obraz in ne daj spoznati, da so ti ranili srce!«

Iz zapisnika mladega moža.

Bila je temna januarska noč. Sedeli smo na prostornem ognjišču pod kaminom. Nad napo je cvilil veter, na zglavniku pa so prasketala polena in dvigala visok zubelj. Otroci smo sedeli na klopicah in gledali skrivnostno v ogenj. Sosedova Pavla, trinajstletna, je sedela med nami. Radi svojih navad je bila v posmeh ali pa v čudenje vsej vasi. Imela je droben in bled obrazek, a ljubek, da bi ga človek skril med dlani in poljubil na njem tiste, pred ljudmi tako plahe oči. Lase, valujoče ji izza rute proti kolenom, si je ovila okrog prstov. Z dlanmi si je podpirala glavo.

Pogled ji je krožil nad plameni. Neprestano so se ji risali v očeh in spajali v dušo, ki je bila skrita za njimi, v dušo mlado, a že dozorelo, polno lepote, ki je ni nihče poznal in doumel. Govorila ni mnogo ta večer. Tudi drugi smo molčali in poslušali burjo, ki je tulila.

Molk je prekinil sosedov Tone. Obrnil se je k meni: »Ti, ki čitaš knjige, povej nam kaj nocoj!« Ta prošnja mi je bila v pričo deklice v ponos. Že v otroških letih se je vzbudilo v meni veliko prijateljstvo do nje. Razlikovala se je popolnoma od drugih otrok. V njenem značaju je bilo nekaj, čemur bi rekli sedaj bolezen — in vendar ni bila bolezen. Zgodaj je okusil ta otrok življenjski trud in ta je ustvaril zrelost odraslega človeka v njem. Rekel sem, da je bila mnogim v posmeh. Govorili so, da je otrok neumen in živčno bolan. Nekoč je

namreč pri procesiji na Telovo, skočila nenadno iz vrste, pokleknila na trato in zaklicala: »Bogec, Bogec moj, pusti, da gremo s teboj pod to zlato streho!«

Vsa množica se je pristavila. Od mnogih strani je bilo slišati smeh. Sama mati njena je priskočila in jo hotela s silo dvigniti s trate. Župnik pa je dejal: »Vstani, Pavla, in hodi za Njim!« Takrat je vstalo dekletce že osemletno in hodilo vse srečno tik baldahina. Tudi drugod je naredila nekaj podobnih stvari, vse pa že v prvi pomladi do desetega leta. Pozneje je zapazila posmeh svojih sovrstnic in umolknila.

Tudi na gmajni je molčala. Pasla je par ovac in zamišljeno zrla v dolino. Mnoge stvari so si pripovedovali pastirji, zlasti starejši, stvari, ki pokažejo mnogokrat že desetletnim otrokom zadnjo življensko skrivnost. Kadar sem začel nastavlјati ušesa, me je priјela za roko in pelјala daleč proč na trato, kjer sva bil sama. Začela mi je govoriti o ljudeh, ki hodijo mimo rož in jih ne vidijo, o modricah na polju, ki srkajo nebnó modrino vase, o rožah rumenkah, ki jim je solnce svoj obraz utisnilo med liste in o krvavordečih velikonočnicah, ki zvone takrat, ko gredo zvonovi v Rim.

Pravila mi je o pravljicah, ki jih je čítala iz moje knjige: O temnih, črnih in neskončnih gozdovih, ki valujejo čez devet gorá, o roži, ki se je sredi tega gozda izpremenila v kraljico.

Zaradi tega mi je bila Tonetova prošnja vpričo deklice v ponos. »Ali naj povem zgodbo, Pavla?« Ogenj na ognjišču je vzplapolal. Zagorele so ji oči. Pokimala je: »Povej!«

»Včeraj mi je mama knjigo kupila. V knjigi pa stoji zgodba, ki o ognju govori, pa o drugačnem ognju, kot plamti na ognjišču. Ta ogenj pred nami bo ugasnil. Stalo pa je nekoč mesto, tam kjer je sedaj Rim. Mestu so takrat dejali Roma. Razkošno je bilo in vsemu poznanemu svetu je gospodovalo. S krvjo in denarjem so mu služili vsi narodi, kajti moč so imeli njegovi občani in mislili so o sebi, da so bogovi.

Kri so pili ljudem in nič ljubezni niso poznali. Samo en kraj je bil med sedmerimi griči, na katerem je stal tempelj boginje Veste, znanilke miru, ljubezni in sreče v družinah. V templju pa je gorel v znak tega večni ogenj tik pred kipom boginje. Čuvale so ta ogenj deklice, ki so se boginji posvetile. Večno je moral goreti ogenj in če se je zgodilo, da je ugasnil, je bila čuvarica kaznovana s smrtjo.

Prišel pa je v mesto človek, vojskovodja s tolpo plenilcev. Ker ni maral ljubezni, je pomoril Vestalke z lastnim mečem...«

Pripovedoval sem dalje in končal z besedo: »Da, pravi knjiga: Svet je sedaj kot stara Roma brez Vestalk in nima ognja, ki bi bil znamenje miru vsem.«

Gledala je v ogenj med pripovedovanjem in se poigravala z lasmi. Ves čas je ohranila isti izraz in zdelo se mi je, kakor da ne posluša. Takrat pač nisem slutil, kakšno posledico bo imela pripoved, govorjena tako čuteči duši.

»Ti,« je izpregovorila naenkrat. »ti, ali nisi rekel prej, da ni sedaj več takega ognja na svetu?«

»Ni ga več. Tisti ogenj je gorel noč in dan.«

»Jaz pa pravim — ogenj je.«

»Kje?«

»Večna luč pred oltarjem. Ona je večna in veličastnejša kot pa vsi ognji.«

»Da, res.« je pritrdil Tone.

»Večna luč. Mati sama mi je rekla: Če ugasne ta, ne bo več miru družinam.«

»Vestalk pa le ni več.«

»Tudi na to sem mislila. Da, res jih ni.«

Tako čuden je bil poudarek teh besedi, da smo se vsi ozrli v njo.

»Pa vendar ne misliš biti ti Vestalka?«

Prizorček iz naše vasi.

»Zakaj pa ne.« je vzkliknil dolgi šestnajstletni Rube z nasmehom, »saj je pri procesiji pokazala, da je lahko. Kar k nunam naj gre!«

Umolknili smo in jo gledali v zadregi, kajti obraz ji je v rdeči luči čudno spremenil barvo v blede. Pa se je zgodilo naenkrat in še danes si razlagam ta pojav na njej težko.

Z ognjišča je skočila nenadoma k pastirju, ki je izrekel zadnje besede. Njeno drobno, bedno telo se je ustavilo tik poleg njega, ki mu je segala komaj do ramen in začela ga je motriti s takim pogledom, da je Rube vzkliknil in se pomaknil korak nazaj. Ustnice so se ji tresle, prav dobro je bilo videti to v ognjenem siju. Hitro je odhitela v gluho noč.

Ko sem jo drugi dan vprašal, zakaj je brez besed tako naglo odšla, je odgovorila:

»Bodi otrok, pastir preprosti na gmajni! Če ti dajejo radost, sprejmi jo in če ti hudo store, pokaži jim vesel obraz in ne daj spoznati, da so ti ranili srce!«

Začela je že drugi dan. Če ne bi začela, bi morda živela še sedaj in ne bi se zgodila strašna žaloigra, ki je vlila grozo vsej dolini. Morda pa ji je bilo določeno prav s tem, da je dosegla ono, kar je iskala vedno, doma, pred baldahinom in na gmajni. Gmajna! Kako je lepo, če stoji človek v lepem jutru ob zgodnji avemariji vrh griča med živino in prisluškuje vsemu lepemu stvarstvu! Našel sem jo nekolikokrat, ko je klečala v rosní travi in molila jutranjo molitev. Pozneje, ko sem hodil na vsučilišče, sem zagledal nekoč pastirčka, ki je molil tako. Ko me je zagledal, se je vstrašil, vstal in zbežal. Čudno sladko in bridko mi je bilo. Koliko bi dal za eno uro, ki se ne vrne nikdar več.

Mati je z dobrovoljnim nasmehom poslušala prošnjo in dovolila nato. Izročila ji je steklenico z oljem. Pavla je odšla v cerkev in prilila večni luči. Vsa vas je vedela povedati odslej, kako kleči vsak dan v cerkvi in gleda v mali luminijev plamenček.

Na pašniku nam je spomladi mnogo govorila o njem.

»To vam je luč! Če ona ugasne, bo umrlo mnogo lepega pri ljudeh. Če nam umrje, bo umrl v nas Bog sam.«

V večeru sem ji sledil enkrat. Telesce se ji je polagoma pomikalo po cerkveni ladji, ki je bila polna polmračne tišine. Le koraki, ki so odmevali po kotih, so se slišali. Pred svetiljko se je ustavila, prijela baržunasti držaj in prilila posodi. Žarek nebne nočne luči je prihajal skozi suličasto okno in se spajal z njenimi ustnicami. Zdelo se mi je, da hodi njena molitev po ti eterični lestvi do samega vseмирja, velikega in lepega kot duša Vestalke, ki je bila z njim in s cerkvijo eno. Bog ve, kaj je molila takrat. Zdaj se mi zdi, da je bila večna luč čudna roža tulipan v jezercu sredi velikega gozda z zlatom na sredi, ona pa skrivnostna vrtnarica.

»Saj bi cerkovnik to naredil.« sem rekel, ko sem pristopil.

»Pst! Tu je mir. Tu ne smeš govoriti!«

»Cerkovnik priliva ognju, ker mora. On ne dela prostovoljno. Priti mora to samoposebi.« mi je odgovorila zunaj.

»Se ne bojiš mrtvecev, ki so pokopani že od davnih dni pod cerkvenim tlakom?«

»Ne, oni spe.«

Cerkovnik je bil vesel, da mu je prihranila delo.

Dve leti je bila Vestalka. V začetku tretjega se je zgodilo. Strah je šel skozi vso dolino in čudno, da ni prestopil njenih mej. Pa saj se zgodi mnogo takega na svetu.

Bil je zločin nad človeškim življenjem na najsvetejšem prostoru. Radi tega je bilo tudi onečaščenje veliko.

Odbila je ura devet v večeru, odbila je deset — nje ni bilo domov. Mati se je prestrašila, kajti cerkev je stala na samoti. Vsi tisti, ki smo bili v njihovi kuhinji, smo odšli z njo v cerkev.

Videli smo razdejanje.

Tabernakelj je bil razbit, hostije raztresene po prtú, keliha in ciborija nikjer.

Stekleničine črepinje so se valjale med oljem po tlaku.

Ležala je na tleh. Široko odprte oči so se ji z večnim pogledom zazrle v luč. Po krčevito odprtih ustih smo videli, da je klicala na pomoč proti razdejanju. Po razmršenih laseh smo videli, da so jo vlačili zanje po tlaku. Krvava lisa na čelu je pravila, da so jo udarili z glavo ob vogel kamenite stene.

Tovariš je vzel mater, ki se je v nesvesti zgrudila na tla, v naročje in jo položil na obhajilno mizo.

Nihče ni gledal na večno luč. Jaz pa sem videl, da se je mali plačmenček boril s smrtjo in ugasnil, ko smo odhajali v žalostni vrsti iz cerkve.

Joža Lovrenčič:

LEGENDA O SV. BRICU.

V gorenjih krajih umrl je sv. Bric
in je biló razodeto:

»Uprezite, uprezite dva vola v voz
in nanj položite truplo sveto!

Tri svetle dni in tri temne noči
voz bosta vola peljala,
četrto jutro, četrty dan
v dolini lepi bosta obstála.

Tam, kjer se vola ustávita,
tam bo reka velíka,
ob njej izkopljite grob
in vanj položite svetnika!

Nad grobom sezidajte cerkvico,
da v nji bo ljudstvo molílo,
in na proprošnja svetega Brica
vse milosti bo dobílo...«

Res so upregli dva vola v voz,
nanj truplo so položili
in spotoma je rastel sprevod,
glasnó so za vozom molili...

Tri dni in tri noči — dolga pot
v dol víta se in v strmál je,
tri dni in tri noči vola sta šla,
tri dni in tri noči dalje in dalje.

Četrto jutro, četrty dan
pod Krnom visokim ob Soči
obstala sta vola sredi poljá,
pognati ju z mesta ni bílo móči.

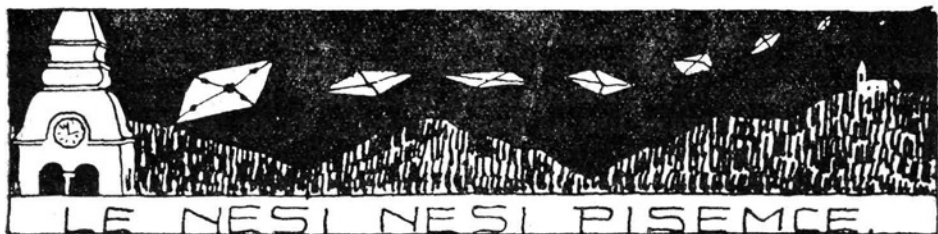
Sredi ravni izkopali so grob,
svetnika vanj pokopáli
in že se hoteli vrniti — a kaj,
ko k tlom so prirastli obstali? —

»Sporočbo je treba izpolniti!«
so rekli in jelí zidáti —
ko čudež je rastla cerkvica
ob Soči na zeleni trati...

In ko je stala cerkvica,
pogrebci se niso ločili,
niso se mogli — pa so vasico
ob cerkvi beli zgradili — —

Od takrat še Volarje naše stóji
visokemu Krnu ob nogah,
od takrat sv. Bric se v vasici časti,
priprošnjik mogočni v nadlogah!...

Dragi Tone!

RAVNO za novo leto mi je prinesla pošta Tvoje pismo. Večinoma so se gromadile na pisalniku same razglednice z običajnim voščilom, Ti si pa napisal pismo. Iz vrstic zveni znana, stokrat ponovljena tožba: »Včasih je lušno b'lo, zdaj pa ni več tako!« Ko sem na Silvestrovo legal v posteljo, se mi je dozdevalo, kot bi moj Tone tam pod Nanosom pel staremu letu melanholično poslovilno pesem »Oh, zdaj pa nikdar, nikdar več, veselje preč je, preč!« šmentano jadikovanje! Poslušaj, kaj sem pa jaz mislil in povedal na novega leta dan!

»Na prevalu časa smo,« tako sem gruntal. »Kot morje je čas... mogočen, brez brežen, neizmeren je. Ure teko kot valovi, navzdržno dero naprej, naprej brez počitka in zastoja.

Ob bregu tega časovnega veletoka pa stoje ljudje. Delajo, govorijo, smejejo se, jokajo, igrajo se, sanjarijo in mimo njih brži čas kot puščica izstreljena. Malokdo postoji tekom leta in prav malokdo se zamisli v bežne sekunde. Ob začetku leta pa, ko obešajo nove stenske koledarje, ustavi ta in oni svoj korak in se zamisli.

Izpred nas je odplavala preteklost. Marsikomu je bila rožna, polna sreče. Žalosten zre na časovno valovje, ki mu je odneslo paradiž. Imeli smo veselje; peli, igrali, telovadili smo! Oh, zdaj pa nikdar, nikdar več! S hrepenenjem premišlja ta in oni dneve, ki so bili. Klical bi jih nazaj, pa jih ni več, prosil bi jih, naj se vsaj za hip vrnejo, pa so minuli, ujel bi jih in stisnil, da mu ne uidejo več, pa so se izmuznili kot se izpolzne riba iz rok otroku.

Domišljija je nagajiva. V pestrih barvah riše srečno preteklost. Kdor ima le nekaj let za seboj in je v teh letih ujel vsaj prgišče sreče, postane melanholični izkustvenik, ki hvali to, kar je minulo. Domišljija še bolj idealizira ubeglo srečo. Niti sence ne mara. Še to, kar je bilo temno, obseva v svetle, idealne pramene. Kar je bilo srečnega, ožarja z bengalično lučjo: same lepe, žive slike hoče imeti. »Tako, kot je bilo, ne bo nikoli več« modruje nebroj ljudi dan na dan.

Postoj, prijatelj moj! Kje si še videl solnce brez sence! Ne vdajaj se varljivim stikam! Mogoče Ti je čas odnesel srečo — a kakšna je bila ta sreča? En vesel trenutek je rodil celo jato črnih ur. Ni je sreče brez nesreče. Veš, kakšni nevarnosti se vdajaš? Poslušaj me, dragec moj! Domišljija Te postavlja v nevarnost, da se ne izgubiš le preveč v preteklosti in da postajaš tako neuporaben za naloge, ki Ti jih nosi naproti bodočnost. Proč z malodušjem in oklevanjem! Carpe diem! Zagradi vsak dan za delo in ne glej nazaj! Nam se hoče bodočnosti!

Poznaš prijatelja Lojzeta? Kaj ga ne bi poznal, saj smo skupaj hodili na tekme! Strašno je bil potr na novega leta rojstni dan! Tožil mi je takole: »Samo bolest mi je dalo pokopano leto. Imel sem načrte — razrušilo mi jih je, upal sem srečnih dni, sami črni, so se pasli in gnetli v moji duši. Polno nad in še dve trugi je neslo staro leto iz naše hiše!« Topo je prekrizal roke in pljunil. Resignirano in nezaupno je zrl v bodočnost. Čemu delo, čemu upi, zakaj hrepenenje! Pa sem ga stresel za rame in mu živo zarezal pogled v oči: »Kam buliš, prijatelj! Strezni se! Ali ne veš, da si v nevarnosti!« »V kakšni nevarnosti,« se je zarežal malomarno. »Nad prihodnostjo grešiš, ker

prežvekuješ boleš, ki je že več ni. Počasi izkrvinevaš, ko so ti rane že skoro zaceljene. Ne odjedaj si moči, rabil jo boš v bodočem letu! Nobene resignacije! Na delo!« Včeraj sem ga srečal veselega.

Pa še enega Ti pokažem. Šelkovega Tineta dobro poznaš. Obsodil si ga, ker se je izneveril našim načelom. Prehitro si ga obsodil, galjot ti prenačljivi! Na sv. Tri kralje je prišel k meni koledovat. Potuhnil se je, kot bi ne imel nad seboj krivde. Pa sem mu z roko pokazal na zgrešeno pot. Na ovinku je zagledal vest. Zakričala je nad njim, da se je stresel. »Sem mislil, da ne veste« tako je jecljal. Pa je čas odgrnil, kar je greh zagrnil. In greh zna kričati, dragi moj Tone! Tako je vpil, da je bilo Tineta sram. Vstal, je, da bi šel in mrko je gledal v tla kot Judež iz Karijota. Pa sem mu zastavil pot in velel: »Nikamor ne pojdeš! Pot preokreni!« »Ne morem,« je golčal, »preveč sem zašel od vas!« Zdelo se mi je, da je v duši razklan. Roko sem mu dal in gorko sem ga pogledal: »Čemu te preganja vest! Umiri jo! Razdvojen si in ne veš, kaj bi in kam bi. K nam se vrni! Čemu bi se trpil s tem, kar je bilo! Novo leto hoče novih ljudi!« Šel je in v nedeljo se je spovedal. Če bi še dalje nosil breme in zija v blato, bi utonil.

Končam. In Ti, kdaj boš nehal jamrati? Vrzi od sebe malodušnost, Tone moj! Vesla v roko in jadrajmo veselo! Naš Oče nad zvezdami nam bo pa prižigal luči nebeškega upanja, da v viharji vožnji ne zabredemo ob čeri!«

Da si korajžen in srčen

želi

Tvoj prijatelj.

Ksaver Meško.

ČUDEŽ.

SVEČNICA — dan, kakor dnevi v paradižu pred prvim grehom. Dopoldne smo imeli pri Mariji na Zili ob Beljaku velik praznik. Ljudstva ogromna in pestra množica, od blizu in daleč.

Ko se je narod razšel, smo pobrali s cerkvenimi ključarji iz nabiralnikov v cerkvi denar, kolikor so ga pač verniki darovali. Bila je od nekdanjaka navada.

Pozno popoldne, že proti večeru, sem šel spet v cerkev. Pa sem zagledal, ko sem nenadoma vstopil, pri starem železnem nabiralniku ob zidu v presbiteriju tujca, moža srednjih let, močnega, širokoplečatega, v preprosti delavski obleki. Kratko palčico je držal v roki in je stal kakor okamenel, ko sem nepričakovano vstopil. Vedel sem takoj, da ima palčico namazano z lepilom in je poskusil z njo dobiti denar iz nabiralnika.

»Siromak, nič ne bo,« sem pomislil in šel mimo njega v zakristijo, kakor bi ničesar opazil ne bil.

Pozneje sem si mislil: »Mož je bil najbrž potreben, morda silno lačen. Dal bi mu bil kako kronco, pa bi mu bilo morda pomagano.« A je bilo prepozno.

Drugo dopoldne sem šel ves zamišljen proti kolodvorski pošti v Beljaku. Kar me preprost delavec pozdravi nenavadno globoko in spoštljivo, kakor me v Beljaku do tedaj ni brž nihče pozdravil.

Pogledam precej zavzet in se začudim še bolj, ko moža spoznam: »Saj je to tisti malo čudni ziljski romar od včeraj!«

Postal sem, obrnil se za njim, da bi si ga bolje ogledal. Ker sem si rekel: »Čudež božji, pa je vendar še en človek na svetu, ki pozna hvalježnost! In ta je vlomilec in tat?«

Franc Rupnik:

IZ DAVNIH DNI.

Z našimi ukaželnimi fanti sem se pogovarjal o velikanskem naš predku sedanjega človeštva. Menili smo, da bi pač strmeli naši dedje iz preteklih stoletij, če bi danes vstali in gledali vse razne vrstne naprave za olajšanje, pa tudi za uničevanje življenja na zemlji. V teh pomenkih so mi fantje stavili nekaj vprašanj o razvoju in razširjenju človeštva. Tako sem sestavil nekaj člankov, ki bodo morda zanimali tudi širše vrste naše mladine.

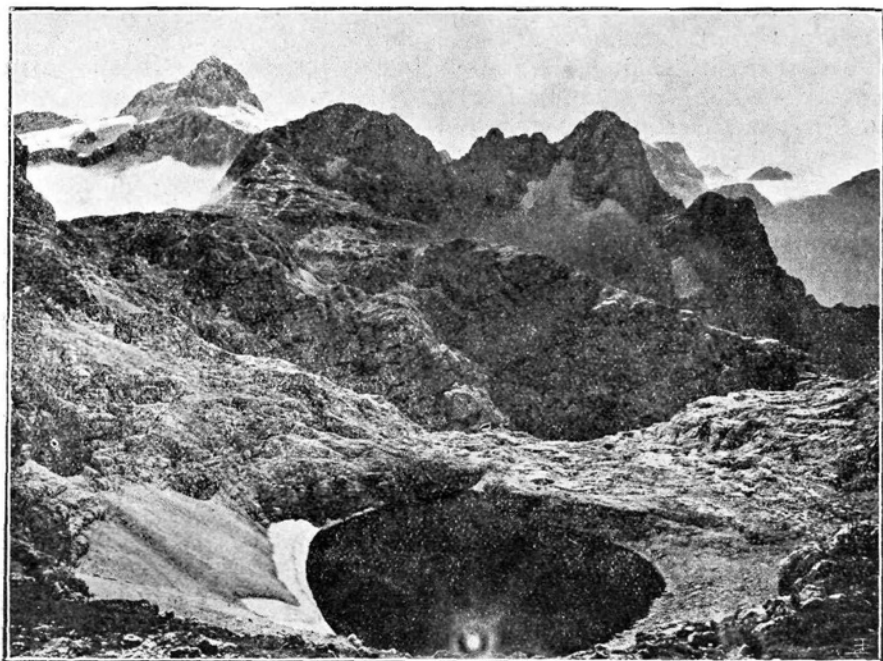
Naš um, ki hoče priti vsaki stvari do dna, skuša prodreti tudi nazaj v tiste davne dobe človeškega življenja na zemlji, iz katerih niso ohranjena ne zgodovinska pisma, ne ustno izročilo, ne narodne pesmi. Pišejo se debele knjige, po vseučiliščih in akademijah razpravljajo o predzgodovinskem človeku, pa tudi preprostemu ljudstvu razlagajo o tem predmetu razni predavatelji po društvih in krožkih. Kakor v drugih modroslovnih, naravoslovnih in zgodovinskih vprašanjih, skušajo mnogi tudi tukaj nategniti znanost na svoje kopito. in trdijo, da se je človek razvil iz živali in iz divjega živalskega življenja polagoma čisto po naravni poti prišel do vere v višje, nadsvetovno bitje, do nravnosti in vesti, do zakona med enim možem in eno ženo, do svoje lastnine in do urejene človeške družbe. Naj torej »Naš Čolnič« poda naši mladini najvažnejša osnovna načela o razvoju človeške družbe in kulture, katere je dognala znanost v zadnjih desetletjih.

* * *

Najprej moramo rešiti vprašanje: *odkod je prvi človek?*

Sv. pismo nam v 2. poglavju 1. Mojzesove knjige pripoveduje o postanku človeka takole: »Naredil je tedaj Gospod Bog človeka iz ila zemlje in vdihnil v njegovo obličje duha življenja, in bil je človek živa stvar.« Seveda ne smemo teh besed razumeti kakor tisti šolar, ki je ob škofovi vizitaciji v šoli razložil postanek človeka takole: Bog je naredil človeka iz ilovice, potem ga je pa naslonil na plot, da se bo posušil. Torej ne tako. Božji vsemogočnosti je zadostovala samo volja in naredilo se je človeško telo iz ila zemlje. Tu pa nastane vprašanje, kako se je to zgodilo; ali je Bog ustvaril naenkrat popolno telo odraslega človeka, ali pa se je polagoma razvijalo iz nižjih oblik do tiste stopnje, ko se je z njim združila razumna duša. Starejši razlagavci sv. pisma so bili odločno mnenja, da je Bog ustvaril takoj popolno človeško telo, in tudi novejši učenci se večinoma ne oddaljujejo od tega stališča. Če pa se postavimo samo na dogmatično

stališče (dogma = verska resnica, na stališče verskih resnic), bi bilo možno tudi drugo mnenje, da se je prvo človeško telo razvilo iz nižjih oblik in se je šele pozneje združila z njim duša; kajti s tem priznavamo Boga za stvarnika človekovega, priznavamo neposredno stvarjenje človeške duše in izhajanje vsega človeškega rodu od prvega človeka (Adama).

Kriško jezero pod Triglavom.

Pa pogljemo, kako nam svetna veda razloži postanek človeka! To preiskuje zlasti paleontologija, t. j. veda o ostankih predzgodovinskih bitij, ki jih dviga iz zemeljskih plasti. Niso še daleč časi, ko se je vsepovsod oznanjalo kot gotovo, znanstveno dokazano dejstvo, da se je človek razvil iz živali, da ni nič drugega kakor izpopolnjena opica. Razni znanstveniki so izdelali — seveda vsak drugače — celo natančne rodovnike človekovih pradedov. Nekateri se sicer še vedno krčevito oklepajo teh sestavov, a resna in nepristranska znanost je morala vse to ovreči. Danes lahko kratko rečemo: Paleontologija ne ve nič o tem, ona ne more najti nobenih živalskih prednikov človeka. Človek nam stopi naproti v zgodovini zemlje takoj kot pravi homo sapiens (= razumem človek), in ne kot potomec prejšnjih živalskih rodov.

Sicer je res, da ne vemo, kaj bodo prihodnja raziskovanja še vse prinesla iz zemlje na dan, a današnje stanje paleontologije nam potrjuje mnenje katoliških razlagavcev sv. pisma: Človek tudi po svojem telesu ne izhaja iz živalstva, ampak ga je Bog neposredno ustvaril kot popolno telo in mu dodal neumrljivo razumno dušo.

Edino iz tega stališča se da razložiti tudi svetopisemsko poročilo o stvarjenju prve žene Eve iz telesa (rebra) Adamovega. Večina ka-

toliških razlagavcev je namreč mnenja, da se mora vzeti to poročilo dobesedno: Bog je ustvaril telo Eve iz telesa Adamovega. Jasno je, da je ta razlaga sv. pisma nezdružljiva z naukom o razvoju človeka iz živali.

»In Bog je ustvaril človeka po svoji podobi; po podobi božji ga je ustvaril; moža in ženo ju je ustvaril.« (1. Mojz 1, 27.).

Drugo važno vprašanje, na katero išče veda odgovora, je: *kako star je človeški rod na zemlji?*

Stara razlaga sv. pisma, ki smo jo še pred kratkim brali tudi v našem katekizmu, je računala, da je Bog ustvaril prva dva človeka kakih štiri tisoč let pred Kristusom. Torej bi bil človeški rod star okoli šest tisoč let.

Novejša svetopisemska veda pa je spoznala, da so letne številke starega zakona negotove in je v rodovniku starih očakov vrsta članov večkrat pretrgana. Sicer pa nikakor ni namen sv. pisma podati natančno zgodovino človeštva, ampak le pokazati božje vodstvo človeštva in zgodovino odrešenja. Torej iz sv. pisma ne bomo zvedeli starosti človeškega rodu.

Ali nam posvetna veda reši to vprašanje?

Dvoje vrste sledov svojega bivanja pušča človek za seboj na zemlji: svoje telesne ostanke in dela svojih rok. Ti sledovi se najdejo včasih vrh zemlje ali v jamah, največkrat pa v zemlji. Tu skuša veda iz različnih zemeljskih plasti, ki pokrivajo človeške ostanke, izračunati starost teh. Vspehi tega težavnega dela so največkrat težko več kot sama domnevanja. Kdo more namreč gotovo vedeti, da se je zemeljska plast, ki se nabira navadno z zasipanjem ali pa nanašanjem po vodi, v teku tisočletij vedno enakomerno nabirala. Torej tudi posvetna veda je v vprašanju starosti človeka na zemlji v popolni negotovosti. Tisti, ki bi radi človeka izpeljali iz živalskih prednikov, trdijo, da so prvi ostanki človeku podobnih bitij stari že več sto tisoč let, sicer bi namreč ne mogli razložiti razvoja iz nižje oblike v višjo. A resna znanost tega ne more potrditi. Toliko pa je gotovo, da moramo računati starost prvega človeškega življenja na zemlji za precej več tisočletij nazaj, kakor smo bili vajeni do zadnjega časa.

PSALM 145.

Hvali, moja duša Gospoda. Hvalil bom Gospoda vse življenje: do zadnjega dne hočem prepevati svojemu Bogu.

Ne zanašajte se na kneze, na ljudi, pri katerih ni pomoči.

Njihov duh izide in vrne se v zemljo svojo, isti dan preminejo vsi njihovi načrti.

Blagor mu, komur je pomočnik Bog Jakobov, njegovo upanje je v Gospodu, njegovem Bogu.

Ki je ustvaril nebo in zemljo, morje in vse, kar v njih biva.

Ki drži zvestobo vekomaj, daje pravico stiskanim, kruh deli lačnim.

Gospod rešuje jetnike, Gospod daje slepim svetlobo.

Gospod vzdiguje potrte, Gospod ljubi pravične.

Gospod varuje tujce, sprejema siroto in vdovo, in pot grešnikov razdira.

Kraljeval bo Gospod na veke, tvoj Bog, o Sion, od roda do roda!

Dr. A. K.

OTON ŽUPANČIČ.

(Ob petdesetletnici.)

Oton Župančič se je rodil 23. januarja 1878. na Vinici v Beli Krajini. Študiral je gimnazijo v Novem mestu in Ljubljani. Po maturi l. 1896. se je vpisal na dunajsko univerzo, kjer je poslušal zgodovino in zemljepis. Na Dunaju je prebil šest let. Nato je postal profesor na prvi državni gimnaziji v Ljubljani. To službo je opravljal

samo en semester. Potem se je odpravil v tujino, kjer je bil več let domači učitelj pri raznih plemiških družinah. L. 1905. je živel nekaj časa v Parizu. V letih 1908.—1909. je bil zasebni učitelj na dvoru grofice Waldburg v Turingiji. To njegovo nemirno in nestalno življenje je trajalo do l. 1912. ko je po Aškercovi smrti postal mestni arhivar ljubljanski. Od takrat živi stalno v Ljubljani. V tem času je urejeval leposlovna lista »Slovan« (1914) in »Ljubljanski Zvon« (1917—1920). Leta 1920. je postal dramaturg in tajnik ljubljanskega dramskega gledališča. To službo vrši še danes.

Župančičeva dela ni mogoče izčrpno opisati na dveh kratkih straneh. V teh kratkih vrsticah bom skušal opisati najvažnejše poteze njegovega življenja.

Dokler je bil v gimnazij in prva leta na univerzi je pisal posebno

otroške pesmi in pesmi po narodnih motivih. Te pesmi je l. 1900. zbral in izdal pod naslovom »Pisanice«. V tej zbirki imamo pesmi, ki so izredno lepe. Vsakdo pozna Snegulčico ali pa Belokranjsko balado.

Na Dunaju je Župančič zašel v velikomestno življenje, ki ima mnogo dobrih strani, pa tudi mnogo napak. To življenje in pa takratne moderne struje v umetnosti so mogočno vplivale nanj. V njegovem duševnem življenju se je izvršil velik prevrat, kot pri vseh mladih, umetniško udarjenih dušah, ki pridejo iz ozkih domačih razmer v hrušč in trušč velemesta. Isto se je zgodilo s Cankarjem, ki je pod vplivom velikega mesta postal popoln brezverec in se potem počasi vračal tja, odkoder je prišel. Pri Župančiču prevrat mogoče ni bil tako globok, izvršil pa se je. Vendar je pot nazaj v duševno ravnovesje prej prekoračil kot Cankar. Njegova ljubezenska poezija je kmalu obstala na trdnih tleh krščanske etike. Iz razvalin mladostne vernosti je prešel k nasprotju do krščanstva, pa ga je zopet spomin na mlada leta privedel v zmisel križane ljubezni božje, ki se vkljub grehom človeštva neprestano žrtvuje.

»Zakaj, povej, si se razpeti dal?«
sem vprašal ga s sovražnimi očmi;
On mi z ljubečimi je odgovoril
in pal sem v nič pred njim.

Tudi se je začel baviti z drugimi motivi. Že tretja pesniška zbirka »Čez plan« (1904) se zaključuje z verzi, ki dokazujejo, da se je mogočna sila njegove čustvenosti v dobršni meri usmerila na drug predmet, na domovino:

Ah, tamkaj vzad,
tam si ti, ki me misel nate omami
v teh težkih dneh —
ker mačeha je tujina.
Da mi je za zarjo blestečo pogledati
in kaj ljubega, dobrega ti povedati
v teh težkih dneh,
o domovina...

Ta njegova ljubezen do domovine se je v »Dumi« (Samogovori, 1908) stopnjevala do viška. »Duma« je visoka pesem slovenske domovine, slovenske bolesti in žalosti, slovenske domačnosti in poezije na deželi, kjer

hiše so hišice, okna so okenca, nagelj iz oken
lije zelen se po steni, rdeče se peni
v solncu tihi ta slap. —

»Duma« je pesem slovenskega trpljenja in ran, izseljevanj v Ameriko in Vestfalijo, rudnikov, plavžev; pesem otroškega veselja na Gregorjevo, jok vdove, ki ji je sina ubilo v rudniku in dvom razumnika nad samim seboj. »Duma« je pesm človeštva takisto kot pesem Slovenca.

Motiv domovinske ljubezni je Župančiča zanimal še potem vse do danes. V zbirki »V zarje Vidove« (1920) je dal duška novemu narodnemu veselju in gorju.

Župančič je eden najboljših slovenskih otroških pesnikov. Omenil sem že »Pisanice«. Med vojno pa je izdal še dve zbirki, in sicer: »Sto ugank« (1915) in »Ciciban in še kaj« (19015). Vsak otrok pozna ti dve zbirki.

Župančič se je udejstvoval tudi kot dramatik. Napisal je dramo iz domače zgodovine »Veronika Deseniška« (1924). Prevedel je mnogo Shakespearejevih dram. Njegovi prevodi po sodbi strokovnjakov skoraj nič ne zaostajajo za izvirnikom.

Župančiča ne cenijo Slovenci in Slovani, temveč vsi omikani narodi. Poznajo ga Angleži, Nemci in Francozi. Tudi med Italijane je prodr. Imamo nekaj sicer ponesrečenih poskusov prevajanja v laščino. Lanski letnik rimske revije »Rivista di letterature slave« pa je izpod peresa Artura Croine prinesel dolgo razpravo o njem.

Bog nam ga ohrani še dolgo vrsto let v uspešnem nadaljevanju dosedanjega dela.

D. Doktorič.

Vinko Vodopivec petdesetletnik.

NAŠ gospod Vinko je imel 16. januarja petdeset let. Ker smo mu vsi radi njegovega sicer skromnega in tihega, a vendar bogatega delovanja v korist naši družini dolžni hvaležnosti, je prav, da se ga pri tej priložnosti spomnimo.

Njegovo glasbeno delovanje je za naše ljudstvo velepomembno. Malo je umetnikov, ki bi tako priprosto ustvarjali, da njihova dela čisto neposredno uplivajo na množice. Vinko Vodopivec ima v prvi vrsti ta dar. Včasih, ko sva si drug drugemu tožila svoje človeške mizerije, je obžaloval, da mu razmere v mladosti niso bile mile, da bi kaj pogledal v svet, da bi se mogel v glasbenem študiju bolj poglobiti. A Bog ve, morda je le bolje, da se v svoji skromnosti udeležuje tako, da ga razumejo najširše plasti našega ljudstva, katero je danes tako potrebno, da mu posvečamo vse svoje sile. Morda je tudi v tem božja roka, da nam je dal nebeški Oče v sedanji dobi prav take može, ki jih najbolj potrebujemo.

Gospod Vinko je skladatelj našega ljudstva, on je postal ves naš.

Njegove skladbe najdeš po vseh cerkvenih korih. Zložil je polno najrazličnejših stvari. Latinske maše, ofertorije in druge obredne speve, slovenskih mašnih, obhajilnih, blagoslovnih in Marijinih pesmi, pesmi za cerkveno leto, svetniške in za vse mogoče priložnosti. Pri posvečevanju cerkva, obnovljenih po vojni, smo peli njegove pesmi, nove zvonove so pozdravljali njegove spevi, svetogorsko Kraljico smo sprejeli ob vrnitvi iz begunstva z njegovo pesmijo.

On je skladatelj našega prosvetnega gibanja. Našim pevcem, po-

sebeno podeželskim, gredo najbolj v slast njegovi zbori, in vseh vsebličnih sporedih so morali biti. Zraven igre »Kovačev študent« je zložil lepo število raznih prizorov za naše društvene odre. Tudi za dobro voljo je rad poskrbel z raznimi kupleti. Ne smemo pozabiti, da je zložil tudi razne samospeve. Tako vidimo, da bi naše društveno gibanje težko dobilo tak občudovanja vredni razmah brez našega Vinkota.

Zato kličemo vsi člani naše družine: Gospod Vinko, tvoje pesmi so nas tolažile v cerkvi in povzdigovale naše misli iz zemeljskega trpljenja k nebu, tvoje pesmi so nas razveseljevale, ko smo bili potrebni in žejni in lačni veselja: Bog, ki mu tako rad prepevaš, te blagoslovi in ti povračaj, kar si našemu ljudstvu dobrega storil! Ohrani naj te še dolgo let!

TAM NA VRTHNI GREDI

Jindrich Š. Baar (Grušenjka):

ČUDOVITE SANJE.

I.

PRI Šaplovih je lepo vrsto let stanoval pismonoša Berovšek s svojo ženo Marjeto. Pismonoša je umrl, a Marjeta je še dalje prebivala pri Šaplovih v sobici in bila pri njih za pestunjo. Vzgojila je Simona Šapla, mojega deda; ko se je pa Simon oženil, je postovala tudi njegove otroke: Ančko, Pepko, Barbko in Marjanko.

Ko je bila že devetdeset let stara, je šele začela veneti in hirati. Poslala je po duhovnika, dala se prevideti, poklicala nas je vse k postelji in se poslovila od nas.

»Ne jokajte, otroci!« nas je opominjala, ko smo jokali za babico, »to mora tako biti. Da bi že prišel Simon! Ne morem umreti, dokler mu ne dam roke — —.«

Gospodarja Simona ravno tega žalostnega dne, ko se je babica pripravljala na smrt, ni bilo doma. Še pred dnevom je odšel kupovat živino in se dolgo ni vrnil.

Vsak trenutek je Marjeta vzdignila glavo od vzglavja in z nemirnim glasom boječe poprašala:

»Se ni še vrnil Simon?«

»Še ne!« je bil vedno enak odgovor.

»Pojdite pogledat, ali že gre,« je silila venomer. Otroci so bežali za skedenj in gledali proti gozdu, ali ne stopi iz njega visoka, plečata postava gospodarjeva.

»Že gre in vole žene,« so se naposled vrnili mali poročevalci v sobico.

»Skočite mu naproti, da bi pospešil!« je prosila babica. Otroci pa so se takoj razkropili in tekli naproti očetu.

»Tatek, hitite! Je ukazala babica. Hoče umreti, pa ne more brez vas.«

Simon je dal otroku vrv, na kateri je vodil kupljene vole.

»Počasi jih ženi, ker so že utrujeni,« je zabičal in, dasi sam upehan, je stekel kakor mladenič doli po griču čez travnike, naravnost proti svojemu domu.

»Kaj pa ste mi hoteli povedati, babica?« je takoj v vratih vprašal in se sklonil k nji na posteljo.

»Tako, tako, Simon! Dobro, da si že prišel,« se je radovala Marjeta. »Ostani z Bogom in Bog naj ti povrne za vse, kar sem dobrega vžila pri vas.«

Podala mu je skršeno roko in umrla. Gospodar je čutil, kako se mu roka v dlani ohlaja in postaja trda. Prekrižal jo je na babičnih prsih, pokleknil in molil glasno z ostalimi za mrtvo pestunjo Očenaš in Češčeno Marijo...

II.

Stara Marjeta Berovškova je bila vse dolgo življenje zelo pobožna žena. Nedeljo za nedeljo je hodila v cerkev k zgodnji in k veliki maši, zlasti pa je rada poslušala pridigo. Božjo besedo je premišljala, posebno si je zapomnila izreke Svetega pisma in o njih rada govorila.

»Oh, da! Vsaj majhen kotiček, da bi mi Bog dal tam po smrti! Tako le malo izbico, kakor jo imam tu pri gospodarju, bi tam imela rada. Vsaj mal prostorček, da bi se mogla uvesti in odpočiti!« Take skromne misli je imela, ko se je sukal govor o smrti in večnosti.

»Kaj pravite, babica, kaj?« se je razvnel gospodar. Bil je mlad in ognjevit, trdoglav in nedostopen, pravi pesjeglavec. »Nič se ne skrivajte v kotiček, kjer ne boste nič videla in nič vživala. Lepo naprej se morate poriniti in reči: Jaz sem Marjeta Berovškova s Klanca; celo življenje sem služila Bogu in ljudem; nič dobrega nisem vžila, samo Bog povrni sem namesto plačila dobila. Zdaj sem torej tu in čakam, da me Bog poplača!«

»Oh, Simon zlati, ko sem pa taka grešnica! Vsaka pridiga v cerkvi gre name; ravno taka sem: vse te napake in grehe sem imela in jih še imam, kakor jih gospod župnik razlaga in našteva.«

Na take govore in besede so se pri Šaplovih v zimskih večerih večkrat spominjali.

»Samo to bi rad zdaj znal, kje je neki stara Marjeta, kako se ima in kaj dela,« je resno dejal Simon in se zamislil.

»Najbrž, da tam ne prede in ne pestuje otrok; je že pozabila na to. Kaj pa neki tam dela?« je želel vedeti tudi sosed Krutina. Zelo resno so o tem večkrat govorili pozimi in po človeško sodili o smrti in o opravih v večnosti. Pomlad pa je vasovalce razgnala po poljih in travnikih in v glavo so jim prišle povsem druge misli.

Že ko je babica umirala, se je žalostno ozirala na gospodinjo in ji goreče govorila:

»Samo to, Marjanka, mi je največ žal, da ne bom videla deteta, ki ga nosiš pod srcem, in ga ne pobožam — tako rada bi ga videla.«

»Morda ga še dočakate,« jo je s sladkim nasmehom na obrazu tolažila gospodinja.

»Prav gotovo, moja ljuba, ga ne dočakam,« je tožila v slutnji Marjeta. »Le poišči si katero, ki bi ti stala v težki uri mesto mene ob strani in te nadomestovala skozi šest nedelj,« jo je opominjala starica kot mati nekoliko dni pred svojo smrtjo.

A ravno takrat, ko se je Šaplovim porodila peta hčerka, so se vnovič spomnili kakor prej pozimi, mrtve pestunje.

»Da bi bila tu babica,« je tarnala Šaplova sklanjaje se nad zibelko, »ta bi te bila vesela. Tako bela si kot princezinja, lase imaš rjave in očke modre — to bi se ji prav zares dopadla,« je ljubimkala svojo novorojeno hčerko.

A spomin na dobro babico se je še bolj osvežil v duši gospodarja in gospodinje, ko je bil drugega dne god sv. Marjete, patrone rajne

pestunje. Tega dne se je namenila Šaplova s svojo hčerko k vpeljevanju v cerkev. Že na predvečer je vse pripravila, plenice za otroka in praznično obleko zase, da bi tako v jutro mogla otroka le poviti, vzeti in iti v cerkev. Dan je bil sicer takrat poleti kot morje dolg, pa vendar ga Šaplovim ni bilo dovolj: še pri luči so begali po hiši in se pripravljali na slavnost drugega dne, dokler je niso končno ugasnili, se vlegli in zaspali.

(Nadaljevanje.)

Iz ženskega življenja.

(Piše Mara.)

Gospodinja, pomni!

1. Vsako pecivo izpade lepše, če se moko vsakokrat, predno se zamesi, preseje. Moka se s tem prezrači in zrahlja in zato testo vzhaja lepše.

2. *Testu*, ki ga rabiš za cvrte (pohane) sladice, to je za flancate, ocvrta jabolka ali drugo sadje, vlivance itd. dodaj nekoliko kapljic alkohola, tako ostane delj časa krhko, ko je ocvrto.

3. *Bledi rumenjaki* so prava nepravilna za kuharico, posebno za uporabo pri pecivu. Potemniyo pa, ako jih par ur pred rabo žvrkljaš in nekoliko osoliš. Ko stoje tako par ur, so mnogo temnejši.

4. *Beljake* se hitreje stepe v trd sneg, če se posodo z njimi postavi za četrt ure v mrzlo vodo, ali se pridene beljakom nekaj kapljic citroninega soka ali ščepec sladkorja ne moke.

5. Poleti se meso 5—6 dni ohrani sveže, če neopranega zavijemo v platneno krpo in položimo med koruzno zrnje.

6. *Jetra* vsake živali, posebno goveje in svinjske, so okusnejša in mehkejša, če jih zrezana in pripravljena za kuho, položimo za par ur preje v mleko.

7. *Kava* je mnogo okusnejša, če vodi ali odcedku prideneš za noževno končico jedila sode.

8. *Paradižnike*, jabolka, češplje, marelice in breskve hitro in varčno olupiš, če jih prej popariš z vrelim kropom. Kožico se potem z lahkoto potegne ž njih. Istotako tudi lažje ostrgaš nov krompir, ako mu ne gre kožica rada doli.

9. Da se ti mleko ne prismodi, ko ga vreš, ker ti sicer pokvari vsako jed, kjer ga rabiš, izplakni prej posodo v mrzli vodi, ne da bi jo osušila, predno vliješ mleko vanjo.

10. *Svež kruh* se lepše reže, če se nož posuši v vročo vodo.

11. *Stročji fižol* pridobi na okusu, če med kuhanjem daš rezino slanine v krop.

Mladenka, uvažuj!

Potrebni ukrepi. — Škofje v Liguriji in na italijanski Rivieri z genovskim nadškofom na čelu so izdali skupno pastirsko pismo, ki je zbudilo pozornost vsled svojega nastopa proti modi in obliki modernega razveseljevanja, ki se označuje kot nesramno in nenravno. Pastirsko pismo se obrača proti skrunjenju nedelje in splošni nenravnosti. Pismo pravi: Romani, novele, drame, veseloigre in raznovrstni spisi se množijo neverjetno in vsak dan bolj širijo duševne naslade in nespodobni mysticism, pred katerim je že pred kratkim morala svariti kongregacija indeksa. Vedno nesramnejša postaja ženska obleka, kinematografske predstave, brezzična predavanja in gotove oblike sporta so past za nramnost vernikov in čistost mladine. So zakoni in priprave, ljaajo se tudi drugi, ki so modri in vredni katoliške Italije, česar se veselimo in se zahvaljujemo zakonodajalcu, vendar pa jih ljudje ne razumejo. Iz samostanskih šol bi morale biti neizprosno izključene vse deklice, ki prihajajo v šolo golih rok in s krili, ki ne segajo preko kolen. — Prav so povedali škofje. Ko bi jih javnost ubogala!

Zanimivo in poučljivo.

Zdravje.

Zdravnik dr. Lojze.

Prehrana v bolezni.

Ena najvažnejših točk pri negi in zdravljenju bolnikov je pravilna prehrana. So bolezni, pri katerih ni mogoče misliti na kakšno izboljšanje, če se ne uredi način prehrane natančno po zdravniških predpisih. So to bolezni pri katerih vsa zdravila in vsi zdravniki nič ne pomagajo če se bolnik ne zaveda, da je morda najboljši pripomoček k ozdravljenju pravi način prehrane in smotrena izbira jedil. Bolniki sami spoznajo in občutijo, kako se na njih samih maščuje vsaka nerednost v tem oziru. Le žal, da pridejo včasih do tega spoznanja le prepozno. Kolikokrat ena sama nerednost v jedi, posebno pa v pijači, zakasni ozdravljenje, ki je bilo že v najboljšem teku.

V članku se bomo pobavili z dvehma boleznima, pri zdravljenju katerih stoji pravilna prehrana v prvi vrsti. To so sladkorna bolezen in vnetje ledvic.

Sladkorna bolezen je ona bolezen, pri kateri postane naš organizem nezmožen pretvarjati in presnavljati snovi (jedila, pijače) ki vsebujejo sladkor in jih uporabljati za svoje potrebe. Zaužiti sladkor preide v kri in se potem izloča z sečem (vodo). Pri zdravljenju te bolezni ima največji pomen ravno pravilna prehrana. Videli smo, da organizem sladkorno bolnega človeka ni zmožen presnavljati sladkornih snovi. Naša prva skrb bo torej ta, da bomo iz prehrane izločili vsa ona jedila ki vsebujejo ogljikove vodane, iz katerih se sestavlja sladkor. Te snovi so sledeče: Beli pšenični kruh, makaroni, sploh vsa jedila, ki se sestavljajo iz moke bodisi pšenične

kakor tudi koruzne; ječmen, koruza, sladko sadje (grozdje, smokve (fige), kostanj, slive in druge) šparglji, repa, korenje, pesa, vse močnatte jedi, slaščice, med, sladka vina, likerji, pivo. To so v glavnem ona jedila, katerih ne sme uživati sladkorno bolni človek pod nikakim pogojem.

Bolnik na sladkorni bolezni sme uživati sledeča jedila: Meso vsake vrste samo, da mu ni pridjana moška pri pripravljanju. Mesene juhe, močgane, ribe, jajca. Le jeter ne sme, ker te vsebujejo veliko glikozena, ki je zelo bogat na sladkorju. Slano mesnino in ribe naj zauživa v bolj malih količinah. Kot zabela pridejo v poštev olje, maslo, svinjska mast. Zelenjavo in sveže sočivje naj je prekuhan. ker se na tak način zmanjšajo že itak male količine škroba, ki so vsebovane v teh jedilih. Dobro so gobe, najsi bodo sveže ali pa suhe. Zauživati sme tudi kislato sadje kot so pomaranče, jagode, ribes, kumare in druge. Tu pa je potrebno nekoliko previdnosti pri izbiri. Suho sadje ki ne vsebuje sladkorja kot so: orehi, lešniki, mandorle. Izmed začimb se sme posluževati soli čistega vinskega kisa, limonovega soka, popra. Kot sladilo naj rabi saharin, ki ne vsebuje nič sladkorja, je pa razmeroma 400 krat slajši od sladkorja. Tudi ni škodljiv, če se ga ne jemlje v preveliki količini in se izločuje nespremenjen z sečem (vodo). Izmed pijač pridejo v poštev voda, sodovka (Sodawasser), kislavoda, mineralne vode, žganje, bolj trda in kislavina, čaj, kava (seveda brez sladkorja).

To je v glavnem seznam dovoljenih in nedovoljenih jedil. Ker pa imamo v boleznih, kakor v vseh pozjavah v naravi, najrazličnejše stop

nje, je le zdravnik oni, ki bolnika in bolezen osebno pozna. kompetenten, da lahko slučaj za slučajem natančno določa, kakšna bodi prehrana v vsakem posameznem slučaju. Navodil zdravnikovih se pa mora bolnik držati natančno, ker se vsak prestop kakozu je na njem samem. Ravnanje po zdravnikovih predpisih zahteva res veliko samopremagovanja posebno še v začetku. A le strogo izvajanje teh predpisov omogočuje če že ne popolno ozdravljenje vsaj življenje brez posebnih težkoč!

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Narava.

Radio.

Čudne stvari gleda in posluša današnji svet. Kdo bi si pred 50 leti mislil, da se bomo mogli brez žice in telefonskih drogov pogovarjati s Prago, Berlinom, Budimpešto, Madridom in celo z Londonom. In vendar je res! S pomočjo elektrike se oddajajo in sprejemajo glasovi brez žične zveze na zelo velike daljave.

Pred tridesetimi leti je italijanski učenjak G. Marconi prvi brzogajal 18 km daleč pa brez žične zveze. Takrat je bil star čele 22 let. Danes živi v Londonu in je zelo bogat. Seveda je Marconi oddajal le posebna, dogovorjena znamenja in so morali čele prejemniki iz teh znamenj sestaviti besede. To pa ni lahko! Zato njegov izum še dolgo ni bil posebnega pomena za javnost.

Iznajdba se je pa od leta do leta izboljševala. Tako je mogel leta 1908, Američan De Forest prvič izročiti zračnim valom že godbo, ki je svirala v Metropolitan operi v Njujorku. Začuden so poslušali Amerikanci širom velike države petje slavnega pevca Carusa. Povsod so si začeli napravljati sprejemne aparate in natikati na ušesa slušalke, v katerih je napeta tenka železna ploščica (membrana), ki povzroča tresenje zraka, katero zazna mrenica v našem ušesu kot glas.

Dandanes je radio v Ameriki že navadna reč. Ko se gospodinja zjutraj zbudi v

postelji, seže po slušalko in jo primakne ušesom. Potem brezžičnega telefona zve, kakšen jedilni list bi bil za ta dan najprimernejši. Svetujejo ji, kaj naj kuha in kako naj jed pripravi. Pa ne samo to! Radio ji naznani cene posameznih živil, da si v mislih lahko sestavi že račun.

Mladina ima seveda z radijem še posebno veselje. Ob določenih urah sedejo otroci in začudeno poslušajo bajne pravljice. »Nekoč je živeli mačeha...« Dijakom pomaga radio, da rešijo težke naloge. Amerikanski kmet posluša na prostranih farmah (kmetijah), kakšno vreme kaže, da ve, ali začne s košnjo in žetvijo, ali ne. V vsaki brivnici visi slušalka. Medtem, ki čakaš, kdaj prideš na vrsto, lahko prisluškuješ koncertom, ne da bi kaj plačal za to. Celokonjcem na dirkališču pripenjajo slušalke, da jih gospodarji vzpodbujajo h tekanju in vztrajnosti.

Radio pa ne služi samo v zabavo, ampak tudi v pouk. Bolan človek more v svoji domači postelji poslušati slavne pevce, imenitne godbenike, dobre governike in novice iz celega sveta. Celopridige oddajajo po radiju. Kako dobro dene bolniku, ki ne more k maši, pa posluša iz daljave lepo cerkveno petje, pridige in molitev.

Radio služi tudi zato, da sporočajo ob določenih časih do sekunde natančen čas. Iz Londona slišiš razločno, kako tiktaka znamenita londonska najtočnejša ura na svetu.

Se razume, da se je radia oprijela tudi policija, ki izve poročila o atentatih, zločinih i. t. d. Kar se važnega zgodi na svetu čez dan, zveš, če imaš aparat, še tisti večer.

Glavna točka je seveda zabava. Od osmih do desetih zvečer boš težko slišal kaj drugega kakor koncerte, cele opere ali odlomke, zborovo petje, cele igre ali podobno. Če ti ne ugaja London, si lahko izbereš Zürich v Švici ali zlato Prago.

Seveda so aparati razmeroma dragi in velja dober aparat svojih 2000 lir. Poleg tega obstoja težave v tem, da veter kviri glas in povzroča tresenje in motnje.

Zanimalo vas bo, kako se po zraku prenaša glas in kako ga vlovimo. O tem se bomo pogovorili pa prihodnjič.

Doma in drugod.

HODIL PO ZEMLJI SEM NAŠI... (Župančič.)

Prinašamo sliko vrlih tekmovalk iz mesta Idrije. Razveseljivo je delo naših mladenk v dolgih zimskih večerih. Mesto dolgočasje in pohajkovanja vzamejo v roke knjige ter se izobrazujejo. Takih mla-

denk najdeš lepo število po vseh krajih, kjer ni dobil monopola ples: Zgled vrlih Idrijčank naj vzpodbudi tudi one, ki se obotavljajo. V pravi izobrazbi najde dekleta najlepšo doto.

Petdesetletnico rojstva je obhajal dne 16. januarja č. g. *Vinko Vodopivec*, naš priljubljeni skladatelj. Ob tej priliki se mu je poklonilo odposlanstvo naše kat. mladine in mu v priznanje izročilo častno diploma. Ob sviranju njegove »Orlovske himne« smo slavljenju pristrčno častitali z že-

ljo, naj bi ga dobri Bog ohranil še mnogo let.

Istotako je obhajal te dni petdesetletnico življenja č. g. župnik *A. Leban* v Kojskem. Vrlemu kulturnemu delavcu in vnetemu pevovodji iskreno častitamo. Na mnogo let!

IZ KRŠČANSKEGA SVETA.

Okrožnica sv. Očeta.

Poglavar naše sv. Cerkve, papež Pij XI., je izdal letos na praznik sv. Treh Kraljev okrožnico na vse škofove sveta. V njej govori o pravi verski edinosti in kako do nje pridemo. Povdarja potrebo verske edinosti, ker je Kristusov ukaz, »da bi bili vsi eno.« Edinost je tudi izraz medsebojne ljubezni. »Po tem bodo spoznali, da ste moji učenci, če se bode med seboj ljubili.« Vendar ta edinost mora sloneti na resnici. Resnica pa je le ena. Nemogoča pa je prava verska edinost, kjer se razlikuje vera v načelih.

Kjer je razcepljenost v teh načelih kakor v protestantizmu, ni mogoča verska skupnost. Katoliška Cerkev je od prvega početka do zdaj ostala neoskrunjena in neizpremenjena v verskih resnicah. Vsled tega daje edino katoliška Cerkev podlago za pravo versko skupnost.

Stremljenje takozvanih »pankristjanov« ali vsekristjanov, to je onih, ki hočejo iz vseh razkolnih in krivoverskih ločin sestaviti enotno versko podlago, sloni na usodepolni zmoti. — Konečno vabi sv. Oče z očetovsko ljubeznijo vse, naj se povrnejo iz krivih poti in iz razkola v Očetovo hišo, naj se trdno oklenejo Apostolske Stolice,

ki sta jo prvaka apostolov s svojo krvjo posvetila. Tu je »Cerkve živega Boga, steber in podlaga resnice.«

Italijanska vojaška oblast proti nedostojnim plesom.

Vojno ministrstvo v Rimu je, kakor poroča list »Le Forze Armate«, prepovedalo častnikom udeležbo pri javnih prireditvah, pri katerih se uprizarjajo tuji in nedostojni plesi, ki delajo nečast vojaški uniformi. Temu moškemu ukrepu se je pridružilo mnogo provincialnih prefektov, ki so splošno v javnosti prepovedali tuje in nedostojne plesne.

Za katoliške filme in kinematografe.

V vseh državah sveta upoštevajo katoliki čani velik pomen kinematografa za vzgojo ljudstva. Osnovali so že časopise za katoliške filme, tako n. pr. v Parizu »Les Dossier du Cinema«. Slavna ameriška filmska družba v New Yorku izda nov film »Skriti Bog«, v katerem se proslavi sv. Eucharistija in njena zgodovina v življenju narodov. Stroški za ta film so preračunjeni na pol milijona dolarjev. V nadzorovalnem odseku so tudi trije škofje. — Od 23.—25. aprila t. l. se bo vršil mednarodni katoliški kongres za kinematografe v mestu Aia. V načrtu so predlogi, naj se v vsaki deželi osnuje katoliška organizacija, ki naj se bavi izključno s problemom kinematografa. Dalje naj se ustanovi stalno mednarodno tajništvo, ki bo v stiku z vsemi skupinami te vrste.

IMELI SMO LJUDI... (Župančič.)

† CIRIL KOSMAČ.

Dvanajstega januarja smo pokopali zlato srce. Nenadoma se je za večno poslovil od nas Ciril Kosmač in odšel v večnost po zasluženo plačilo. Pokojni je bil rojen v Cerknem, gimnazijo je dovršil v zavodu sv. Stanislava in vstopil v goriško semenišče. Vsled bolehnosti je moral tik pred posvečenjem žrtvovati svoj vzvišeni poklic. Deloval je kot tajnik pri goriških Mohorjevi družbi, dokler mu ni smrt prestrigla niti mladega življenja. Umrli je bil eden najdelavnejših in najzvestejših članov »Mla-

dike« in njen marljivi tajnik. S tiho požrtvovalnostjo je deloval pri vseh odsekih in z izredno marljivostjo pripravljajl člane na prosvetne tekme. Globoko versko prepričanje in tiha skromnost sta ga dičili v

življenju. Vsak, kdor ga je poznal, ga je spoštoval in ljubil. Kako drag nam je bil, je pokazal sijajni pogreb. Nešteta vrsta mladine ga je sprejela do groba. Tovariši in tovarišice so mu preskrbeli krasne vence, »Mladikin« možki zbor mu je zapel v slovo ganljive žalostinke. Ob nagrobnem govoru ni ostalo suho nobeno oko. Takrat smo čele čutili, kaj smo izgubili. Dobri Bog naj blagemu pokojniku tisočkrat poplača vneto delo, ki ga je vršil med krščansko mladino. Njegov spomin ostane med nami trajen!

POŠTA.

Avg. Mrak iz Vrat pri Čepovanu. Vprašal sem v tiskarni, pa nimajo prostega mesta. Tečaja za organiste v Gorici ni, dasi bi bil zelo potreben. Zgласi se o priliki v uredništvu!

J. Lavrenčič iz Podrage. Hvala za poslani sliko! Objaviti jih smemo le pod pogojem, da pošiljatelj plača klišeje, ki stanejo za posamezno sliko okrog 25 lir.

L. Kačer iz Idrije ob Bači. Hvala za trud! Tvoja agitacija naj služi drugim za zgled. Kdor ima resno voljo, ta marsikaj doseže!

Lisjak Jos. iz Zalošč. Tako se dela! Hvala! ležni smo ti za poročilo. Ko bi v vsaki vasi fantje (zlasti fantje) in dekleta umevali po men »Čolniča«, bi bilo marsikje precej drugače. Le korajžno na tekme!

Tolminec. Tvoje nasvete bomo upoštevali. Kakšne slike so nam dobrodošle? Vsa, ka lepa, jasna in pomembna slika, zlasti iz

domačega življenja. Za fotografije je treba seveda prispevati, razen za one, ki so splošnega pomena. Letos bo imel »Čolnič« manj slik, te pa morajo biti primerne. Uprava hoče, da zasebne slike plačajo zasebniki. Manjši kliše stane od 25—30 lir. Pozdravljen!

Iva iz Straže. Sporoči nam, ali želite, da objavimo dopis brez slik. Malo prekasno je že. Zakaj ne moremo preobčiti slik, sem Te obvestil pismeno.

Zasoljene in zapletene.

NARODNE ŠALIJE ZGODBE.

BELI IN RDEČI KONJ.

(Zapisal J. K. v Mirnu).

Živel je kmet, ki je imel velik grunt, na njem pa ženo in sina. Ko je sin dorastel in jel premišljati svet, mu je prišlo na pamet, da je stopil pred očeta in vprašal:

»Povejte mi, kdo je hiši gospodar, vi ali naša mati?«

Kmet pa mu je rekel:

»Sin, veliko me vprašaš. Pojdi in vzemi od piščancev, ki se sprehajajo po vrtu, dvajset parov. Zveži jih v rešto in obesi si jih kolonce pa pojdi po vseh dvajsetih hišah naše vasi; samo v naš hram ne hodi. V hlevu odveži belega in rdečega konja in pelji ju s seboj. In kamor prideš, vprašaj: Kdo gospodari, ali mož ali žena. Če ti povejo, da žena, daj ji par piščancev, močno ji bo všeč. Če pa spoznaš, da je mož gospodar, daj mu, naj si izbere konja.«

Sin je slušal očeta, polovil je dvajset parov piščancev, jih nabral in zvezal v rešto, si jo obesil kolonce, odvezal belega in rdečega konja in šel na vas.

Pride k prvi hiši, priveže konja ob okno, stopi v hišo in vpraša gospodarja:

»Kdo ukazuje pri vaši hiši, vi ali žena?«

»Oj, jaz imam modro ženo, kar ona namredi, vse prav naredi, jaz se kar njenih svetov držim.«

Fant pokliče gospodinjo, ji da za modrost par piščancev, jo lepo pozdravi in gre naprej.

V devetnajstih hišah je bil in je našel devetnajst modrih žena, ki so ukazovale možu, družini in vsemu gruntu.

Ko pa je prišel v dvajseti hram in je vprašal moža, kdo je hiši gospodar, je ta možko rekel:

»Tu sem jaz gospodar!«

In njegova žena, majhno, šibko ženišče, ki je možu segalo nekaj čez pas, je plaho pritrdilo: »Res je, naš oče vse ukaže!«

Fant pravi: »Gospodar, pojte z menoj, tu pod oknom imam dva konja, izberite si enega.«

Gospodar in fant stopita na dvorišče, žena pa za njima. Fant vpraša:

»Kateri vam je bolj všeč, beli ali rdeči?«

Gospodar brž reče: »Rdeči!« Zakaj zdel se mu je krepkejši in lepše raščen od belca.

Pa brž potegne žena moža za rokav in mu zašepeta: »Beli je lepši!«

»Belega mi daj!« zakliče mož.

Fant pa je mirno snel zadnji par piščancev z vrvice in ga je podaril ženi, ki je tudi tu s svojo modroščjo ukazovala. Oba konja pa je peljal domov očetu.

PREDPUSTNE.

Mežnarske. — Nekje blizu Idrije so imeli svoje dni v cerkvi kip sv. Jurija, pod katerim je zeval hudič z rdečim gobcem. Mežnar je krasil cerkev in prav lepo opletel svetega junaka z rožami. Ker mu je pa še preostajalo rož, jih je vtaknil hudiču v gobec. Ko to vidi župnik, vpraša začuden cerkovnika, zakaj je okrasil tudi hudiča. »I no, vejo kaj gospod! Bog zna, kaj se mi še vse primeri. Nisem se hotel zameriti nobenemu!« — Mežnar Jurij je bil neroden. Tri lepe vaze je naročil gospod Šimon in

